

se på den där platsen? Vad är det och vad gör man här? När saker ruckas får tillvaron spänst, och många av Ehns egna konkretiseringar är underbara betraktelser.

Billy Ehn formulerar om sin fråga till sina åhörare: ”På vilket sätt tycker du att du själv är konstig eller har gjort något märkligt?” Några avslöjar sina problem med att gå på brunnslock, andra är självkritiska på sedvanligt psykologiskt-moraliskt sätt – ytterligare några mystifierar sig själva. Ehns bok uppmanar sin omgivning att ta på sig den konstighetsblick som ska göra det möjligt. ”Man kan köra bil i hundra mil utan att se ett dyft eller ta bussen till jobbet och uppleva det vanliga på ett helt nytt sätt. Det handlar om inställningen. Med konstighetsblicken kan vad som helst förefalla ytterst märkvärdigt, utan att man behöver röra sig ur fläcken.”

Jag känner mig allt mera kompis med Ehn. Vi vill undra, men utan att moralisera. Att undra är något fint, en dygd rent av. Inte minst som forskare förväntas vi vara öppna för vår värld och duktiga på att ställa frågor. Vi ska *kunna* undra för att upptäcka nya saker. Frågeställningens öppenhet, kreativitet och nyskapande är en helt central grund för bedömning av studentarbeten och forskningsansökningar, och vi lärare och forskare kan avgöra detta i kraft av vår odlade förundran.

Som människa gäller ett liknande påbud: Var lyhörd! Bekämpa likgiltigheten! Var kapabel till omprövning – också av dig själv! Det är en sympatisk uppmaning vi får i bokens avslutande delar. Själv känner jag mig som en riktig torrboll. Om bara ett oidentifierat flygande objekt kunde komma i min väg. Då hade man verkligen nåt att komma med. Men nå då. Konstigt att kaffet tog slut så fort den här veckan.

Mats Börjesson, Stockholm

I skuggan av Gnosjöandan. Eva Londos (red.) Småländska kulturbilder. Jönköpings läns museum, Jönköping 2004. 179 s., ill. ISSN 0347-917-X.

”Varsågod! För att få sprätt på denna häftade bok med oskurna ark bifogas en papperssprätt made in Gnosjö med laserskärningsteknik.” Texten på försättsbladet till boken *I skuggan av Gnosjöandan* får mig att sucka djupt. Sedan följer en hel radda suckar för alla blad som måste öppnas med den trubbiga kniven för att göra verket läsbart. Små, små pappersbitar singlar ner i kläderna och fåtöljen. Det tar en evighet. Efter den sista sidan sopsorterar jag verktyget i återvinningskärlet för

metall. Vad ska man med en sprättare till i dag när alla värdefulla brev är digitala? Samtidigt är, eller snarare var, papperssprätten made in Gnosjö en adekvat symbol för Gnosjöandan, som tycks överleva enligt den optimistiska devisen att det alltid finns tillfällen för tillverkning. Det gäller bara att finna dem, och lyckas man inte finna dem så får man uppfinna dem istället.

Boktiteln avslöjar emellertid att läsaren ska få stifta bekantskap med de mindre smickrande sidorna av den sanslöst framgångsrika, småländska småföretagarregionen med en anda så berömd att den går att slå upp i *Nationalencyklopedin*. Det handlar om misslyckade projekt och nedgrävda maskiner i skogen, om hårt segregerade vietnameser och sträng kristdemokratisk kultur, om företagarnas politiska manifestationer och tandtrollens gynnsamma tillvaro. Är det möjligt eller önskvärt att sprida Gnosjöandan över landet? undrar författarna. Sjutton texter med kulturell, ekonomisk och historisk vinkel vänder och vrider på denna retoriska fråga, men svaret är å andra sidan inte särskilt viktigt. I de bästa texterna avhåller sig också skribenterna från putslustiga slutklämmor om Gnosjöandans baksidor.

Mest minnesvärt blir mötet med en av bygdens söner. Ragnar Järhults porträtt av Big Bengt Erlandsson är en elegant uppvisning i hur man som författare kan berätta precis allt utan att behöva analysera ett dugg. En märkligare figur än Big Bengt, grundaren av västerstaden High Chaparral utanför Hillerstorp i Småland, får man sannolikt leta mycket länge efter, och i den här intervjun vädrar han alla sina tvivelaktiga på gränsen till bisarra ståndpunkter. Den gode sheriffen, som han väljer att se sig som, anser att Sverige körs av en galen lokförare som rusar mot den kommunistiska diktaturen och att någon – t.ex. han själv – måste dra i nödbromsen. Kristendomen betraktas som det enda och sanna rättesnöret, kriminella bör utrotas och människor i allmänhet gör bäst i att hålla sig borta från universitetet eftersom man blir dum i huvudet av att studera. Big Bengt vurmar för den amerikanska drömmen och hävdar bestämt att var och en är sin egen lyckas smed, eller som han mer Big Bengtigt uttrycker saken: ”De som vill kan bo under presenning.” Intervjun är halsbrytande underhållning, men i hans resonemang återfinns i själva verket hela det värdefundament som Gnosjöandan vilar på, om än i överdrivet explicit form. I den här bygden är småföretagarna en samling självutnämnda miniregenter som sprider stockkonservativa åsikter omkring sig. Hårt arbete belönas, jantelagen frodas, jämlikheten motarbetas, och kristendomens etik och moral predikas. Det är detta

som är skuggsidan.

Människan är emellertid mer än sina strukturer, tack och lov. Markus Idvalls porträtt av fabrikören Bengt Johansson, Magnus Gustavssons möte med gjutaren Ove Skofteröd och Lina Nilssons intervju med båtflyktingen Minh är fina exempel på hur människors egna berättelser inte bara säger något om deras egna liv utan också om den kultur med specifika värderingar, seder och traditioner som de själva är med och skapar, men också dagligen ifrågasätter och anpassar sig till. Att läsa om dessa individer komplicerar de summariska antagandena om Gnosjöandans skugga. För finns den egentligen?

I en slutanalys till "Kan Gnosjö tappa andan?" svarar Anders Lindberg följande på sin egen fråga: "Det finns alltså signaler på att Gnosjö snabbare än väntat tappar sin tidigare starka lyskraft och redan nu är på väg att förpassas till skuggsidorna av svenskt näringsliv" (s. 29).

Det enda han bygger detta resonemang på är en undersökning i tidningen *Affärsvärlden* som i en ranking av landets ledande regioner visar att Gnosjö har halkat ner några pinnhål. I övrigt ställer Lindberg en rad kritiska frågor mot företagarklimatet som aldrig besvaras. Själva utgångspunkten till denna text och till boken som helhet känns understundom tveksam. Det förefaller ibland som om författarna känner sig manade att leta efter en skuggsida som kanske inte är så mörk när allt kommer omkring. Här lever folk i välmåga; man hjälper varandra, men också andra genom natthärbärgen, soppkök och stödinsamlingar, arbetslösheten är försvinnande låg och även invandrarna får jobb. Men som i förbifarten nämner ändå Lindberg två omständigheter inom den industriella traditionen som får läsaren att ana bygdens verkliga problem: För att bli framgångsrik i Gnosjö bör du vara av manligt kön och du bör vara infödd. Caroline Wignens "Flitiga fabriksfruar och flickor som flyttar hemifrån" och Eva Londos "Båtflyktingar i Gnosjö" berättar var sin historia om en bygd som inte är särdeles förtjust i förändringar. Eller som Magnus Gustavsson skriver: "Hotet mot Gnosjöandan kommer utifrån, från De eller Det Andra – något som inte tillhör oss. Något som ofta är hotande och alltid okänt" (s. 38).

I en bygd hårt präglad av jantelagen tycks självgodheten vara det största hotet mot fortsatt framgång. Detta är ett exempel på de många paradoxer som är karaktäristiska för den lilla småländska orten. En annan motsägelsefullhet kan uttryckas i en fartmetafor: Samtidigt som Gnosjö kör om andra kommuner i högerfilen på Sveriges motorväg så står det lilla samhället tvärrättstill.

Företagen blomstrar, mycket tack vare en imponerande anpassningsförmåga till den nya tidens produktionskrav, men glänta på en gardin till en av de välskötta villorna och du möter en familjekonstellation som fortfarande hämtar sin inspiration från 1950-talets hemmafruideal. Boken visar hur bristen på jämställdhet och föraktet för utbildning gör Gnosjö till en sårbar kommun. Det är inom dessa områden som både näringsidkare och politiker bör verka för förändring, och för att slippa vänsterfilens sega tempo även i framtiden ska man nog göra det man är allra bäst på, även i förhållande till den här typen av problem: Kavla upp ärmarna och spotta i nävarna.

I skuggan av Gnosjöandan är en intressant bok. Den är också emellanåt underhållande, men aldrig upprörande, inte heller utmanande. Här finns inga provokationer, elakheter eller ironier. Genom sin lätta form med korta och enkla texter som flyter in i varandra blir den också skönt opretentiös. Men några minnesmärken lämnar den inte kvar. Kanske är det heller inte meningen. Det efemära är måhända poängen.

Mia Marie Lundén, Lund

Feministiska litteraturanalyser 1972–2002.
Åsa Arping & Anna Nordenstam (red.). Studentlitteratur, Lund 2005. 472 s. ISBN 91-44-03361-3.

Antologin innehåller tre delar: Litteraturkritik och litteraturhistorieskrivning, Analyser av 1700–1800-talslitteratur och Analyser av 1900-talslitteratur. Den första delen ger en bred orientering om kvinnolitteraturforskning från 1960-talet till 2000-talet och om genusforskning.

Den som varit med under 1960–70-talen kan känna igen Karin Westman Bergs synpunkter på könsroller i litteraturforskning och andra vetenskaper och för en yngre generation klargör hon feminologins utgångspunkter under denna tid.

Anna Nordenstam har i sin doktorsavhandling (2001) behandlat litteraturforskningens pionjärkvinnor. I antologin berättar hon om Hilma Borelius som 1909 disputerade vid Lunds universitet på en avhandling om Erik Gustaf Geijer, och blev den första kvinnliga docenten i ämnet Estetik med konst- och litteraturhistoria. Det dröjde dock tolv år innan hon tilldelades docentstipendium och då hade hon under ett halvår vikarierat som professor. Innan dess hade hon haft vetenskap-